

כרת לקהל שותרי השירה העברית בכלל, ושירתו של זך בפרט.

מעבר לחשיבותו כמשורר, הרי שנתן זך נחשב ב-25 השנה האחרונות לא רק כמשורר, אלא כמעצב הטעם השירי של קוראי השירה העברית. מירי ברוך בוחנת את שירתו של זך בכלים בהם נעזר זך המבקר לבחינת שירתם של אחרים. כך הגיעה החוקרת למסקנה, כי הבולטים בי שיריו של נתן זך הינם שירי נונסנס - שירים שהגיון השולט בהם שונה מהגורם מות המקובלות של השירה הלירית.

מתוך מחקר זה מתבהר נתן זך כאידי אולוג של שירה, אשר, עניינו העיקרי היה לשרטט קווים לשירת דור... אהי כים עליו שיוהם של המשוררים המודרניים המעטרים את כל אמצעי השיר לתוכנו... הבהרה זו מביאה את מירי ברוך לקבוע, כי, הנשוא המאחד כימעט את כל שיריו של זך, הוא ספור הכיליון המצוי בכל... ומרכיב זה, המתגלה מתוך מחקרה, מובא כבר בפרק הראשון, שבמהלכו היא פורשת, בוחנת ומנתחת שירים נודעים של זך, וביניהם: תיאור מדויק של המוסיקה ששמע שאול בתנ"ך, או מתה אשתו של המורה למתימטיקה שלי והשיר לדואג האדומי.

מירי ברוך מושה בתוקף מחקרה את סיגנונו של נתן זך המשורר לשירי ריו של המשורר הגרמני כריסטיאן מורגנשטרן, ובעיקר לנוסח שירו

נתן זך אידיאולוג של השירה

WERWOLF * ההולך למורה הכפרי לדקדוק, שמה, ומעלה את רוחו מהקבר, ומבקש ממנו, "הטה אותי", והמורה מטה את השם מודאב בצורת יחיד, ואז מבקש ממנו המודאב להטותו בצורת רבים, וכאשר מסתבר למודאב שאין WERWOLF ברבים, הוא הולך בוכה לדרכו, מפני ש מבחינה דקדוקית הוא אינו מסוגל להתרבות. אלא שבכיתה ממתנים לו האשה והילד. לטענת מירי ברוך, "זך מפרק כאן את הצירוף, דואג האדומי..."

* נולד במינכן ב-1871, מת ב-1914, חי חיים אכזרי שחפת. שיריו הנוודים הם, "שירי התלייה" (1905), "פאלמסטארם" (1910), בהם הוא דואג להמסכות התרבות של ימינו, בהם ראה מילול וחילול, אהבתה של מרגייה גוזברוד הפיקה מתוך כן את "אני ואת" (1911), שהם מהמעוררים לים שבשירי האהבה בגרמנית. בשנות חייו האחרונות התקרב לרוזולף שטיינר ולאני תרוסופיה שלו. שירתו עמוסה בדימויים קוסמיים, מיתולוגיים ומיסטוריים, והוא נחשב לאחד מאבות הסוריאליזם.

** לפי המיתולוגיה, אדם שהופך או יכול להפוך עצמו לזאב מכונה: מזדאב.

** דואג האדומי, עוזרו של שאול המלך, שנשלח לפגוע בכוהני נוב; "ויפגע הוא בכוהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמישה איש נושא אפוד בד; ואת נוב עיר הכר הנים היכה לפי חרב מאיש ועדאשה, מער לל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב..." (שמואל א', כב, 19).

כשם שמורגנשטרן מפרק את המילה WERWOLF, שתי המילים מוצאות מן הקשרן הרגיל, ומשתלבות בספור חדש... השם הפרטי, דואג, הופך כשיר לפועל בצורת הבינוני, והמילה, אדומי, הרומת למוצא האיש מזרע אדום, מרי לכה בדרך אסוציאטיבית אל הצבע ה- אדום (או במשמעות של שפת הרחוב, אל הצבע הניינטי). נוצרת כשיר אירוניה גם מפני שהקורא סבור, כי עניינו של השיר הוא ריון ברמותו של דואג האדומי מן המקרא, ואם אינו מבחין שלפניו שיר נונסנס, הוא סבור שהמשורר מנסה לעמת את המות מן המאה ה-11 לפנה"ס עם המאה העשרים..."

ברור כי זך מושפע משירי הנונסנס של מורגנשטרן, אלא שזו השפעה חיונית, שלעיתים דומה באופן בולט, כי ה- תלמיד מתעלה על רבו, והוא רבי-מג כי לשון העברית ובאפשרויות השירה הכ- מוסות בה. רבי-מג המעורר מזה 25 שנה את קינאת אפיגוניו וחקאיו למיניהם. אין ספק, שקביעתו של רש"י, ב"איוב ט"ו ט"ו, כי "כל לשון זך הוא צוהר" עומדת לה לשירתו של נתן זך.

שיחור

שעיר לעזאזל

"כאמצעותו וגם כדרכים אחרות הפך הכסף לשילטון העולמי, והרוח המעשית של היהדות הפכה לרוח המעשית של ה- עמים הנוצריים. היהודים השיגו מאנאסי פציה בהימדיה שהנוצרים הפכו ליהודים דים... הכסף הוא האל הקנא של ישראל שאין אלוהים אחרים על פניו... השטר הוא האל האמיתי של היהודי... "מיקבץ זה של ניסוחים הוענק ליהודים בשנות הארבעים למאה שעברה, מעטו השגונה של מחבר הקאפיטל. קארל מרקס הצעיר.

מארכס הצעיר היה רק טיפה בים ניסור חים ברוח זו, שהומטר על היהודים. האני טימיות לדורותיה היא בבחינת אותה הגבלת בשינוי האדרת, שגירתה וסיקרנה את הכל והכשילה את מרביתם, באחרונה פירסם פרופסור שמואל אטינגר את סיפורו האנטישמיות בעת-החדשה. ספר

* פרופ' שמואל אטינגר - האנטי-שמיות בעת-החדשה; טפרית 1968 + מורשת; 285 עמודים (כריכה קשה).

מחקרי-עיוני, החוקר, משחזר וחושף את הזרמים השונים בראייה השלילית, שבה מוצג הסטיראוטיפ היהודי בתרבות-המע" רב כדמות שלילית, שתלטן, טפיל, מת- נשא, מכוער, מתבדל ונידחק בראש.

מדהים ומפחיד לעקוב בספרו של פרופסור אטינגר אחר הגיירות השונות של האנטישמיות. כפי שבאו לכדי ביטוי בחור גים שהיא אינה יאה להם. אם זו הגייר- סה הבריטית של האנטישמיות, המתבטאת בדאזיס הבריטי שרווח במחצית השנייה של המאה ה-17 ובמחצית הראשונה של המאה ה-18, בתמיכתה של הכנסייה האני- גליקנית, או האנטישמיות נוסח וולטר ומאמיניו, או האנטישמיות של הסלאופי- לים "כניקולאי גוגול" (טרטס בולבה), מורגנשטרן, סלוביוב, סאלטיקוב" שצ'רין ואחרים, ובעיקר האנטישמיות של ההגליאנים הצעירים, במחצית השנייה של המאה ה-19, וספיחיהם בסוצי- יאליזם לזרמי - אנטישמיות הרווחת עד עצם היום הזה במזרח-אירופה.

פרופסור אטינגר מציג בבהירות את מה שהוא מכנה "הסרט ההיסטורי של שנות- אלפיים מהדש...". תוך שהוא בוחן ומפרק את הגיירות והנוסחים השונים של הפרו- טוקוליס של זקני ציון והצרכים העקביים של ארצות שונות, ותרבויות (?) רבות בי עיתות של מצוקה כלכלית או חברתית, לשסע את ההמונים באותו שיער לעזאזל יהודי. אטינגר בוחן את האנטישמיות המר- דנית לדורותיה ולתורותיה, בניסוח: "ברור שיש סימני היכר ייחודיים לגילוי האנטישמיות בכל ארץ ובכל תקופה, אף- על-פי-כן כל ריון באנטישמיות יש לפי- תוח בשאלת-היסוד - מה טבעו של פנר מן זה שהחזיק מעמד למעלה מ-2000 שנה ושלמרות כל השוני בצורות אפשר לראותו כתופעה אחידה..."

הגדרה מרתקת של אטינגר לתופעה היא: "רי אם אנדיר את האנטישמיות כאחת התופעות הפסיכולוגיות האידאיות ה- חשוכות ביותר של התרבות האירופית (ובמדרת-מה גם של התרבות המוסלמית) שמצאה לה ביטוי חברתי במאה השנים האחרונות, היא גורם קבוע כוחסי חברה ובתודעה העצמית של בני-אדם. אין אנו יכולים לדמות כיום את תרבותה של אי- רפה, את אירגונה ואת האידאולוגיות המקובלות בה - ללא אנטישמיות..."

אין ספק, שסידרת השאלות אותן שואל אטינגר היא בעלת חשיבות ראשונית בי מעלה, בראיית עולמנו כישראלים, בחינת עצמנו, והעולם המקיף אותנו. יחד עם זאת, מן הראוי לציין שספר זה, עבור לילד הארץ, הינו בבחינת מיסמך מדהים, בנושא שמערכת החינוך ניכשלה לחלוטין בהיר- ראתו ובהצגתו. הספר מומלץ לכל מי ש- חרד לגורלה של מדינה, זו על יהודיה וערבייה.

אנטישמיות 1979

אנו מבינים זה את זה ללא מילים (קריקטורה מתוך "קומסומולסקאיה פראבדה")

בחינה

הפואטיקן

●● אשתקד בלתי ניתן למצוא את תצ' לזו במאגרי התצלומים של העיתונות הי- ישראלית, עד שנדמה היה כי הוא אגדה ולא בן-תמותה. כשכוע שעבר ניבט פרי צופו של פרופ' בנימין הרושובסקי (שאישי מעודו לא זכה לראות עדיין את עבודת הדוקטורט שלו) מכל מוספי-הספי- רות, כאשר קוצת שיער משומנת משתפלת אל מרכזו מצחו. הוא שלח חיוך אל עבר הקרואים, שהיו נכונים לקרוא את הראי- גות והמאמרים שהוא הואיל להפיץ אודות

בנימין הרושובסקי אוראקל של הספרות

עצמו ואודות הכינוס על תורת הפרוזה שערך מתרגם השירה הרושובסקי, המפר- סם לעיתים שירה תחת השם ה- בנימין (שלג בירושלים). בנימין הרושובסקי, ש- ייסד במשך קרוב ל-20 שנה ז'אנר תרי- בותי שבו מושקעים יותר כספים בחוקרי ספרות מאשר ביוצרי ספרות, יצא בקצף כנגד החברה המאכילה את מכוני פורטר שבהנהלתו, באוניברסיטת תל-אביב. בי ראיון שהעניק לאחת מהנהגות בדרכו, עופרת ישועה, במעריב, בישר הררי שובסקי כי "אינו מסתיר את אכזבתו מאי- ההבנה שמגלים כלפי מחקר הספרות בי ארץ. איהבנה המגיעה עד עיניות, שעוצי מת ביטוייה מעל דפי המוספים לספרות נעה בין תוקפנות מילולית קשה לבין עקיצות של לזול משועמם...". ובהמשך בשורת/תלונתו מציין הרושובסקי: "מצ' פים אצלנו מן הפואטיקן (חוקר הספרות) שיהיה מעין אוראקל של הספרות; או שמניחים שיש לו יומרות כאלה...". הגיב על הצגת דברים זו משורר נודע, בן גילו של הרושובסקי, שהעדיף להצליח בי כתיבת שירים ולא בתרגומם או בניתוחם: "איש אינו מצפה מהרושובסקי לדבר... לא מצפים ממנו שיתרגם את ברטולד ברקט לאותה עברית, אליה הוא מתרגם את אורי צבי גרינברג, מלשונו הי לאומנית/ארמית, תוך שהוא מסרס משגי- הם את טעמם השירי...". לכינוי מרתק ומפוצל בעולם המוסיקלי בארץ זכה החודש ד"ר ג'ידי קורן, שהיה עד כה פיזמונאי מחד, ורופא ילדים מאידך. ד"ר קורן פירסם החודש ספר ילדים תחת הכותרת שובי דובי, הספר הוליד שתי תגובות: האחת, ד"ר פו הדוב, בשל קיר- כחו הנוסחית של הספר לסידרת ספריו של א.א. מילן, והכינוי השני ד"ר דול- טאל. ●● טרמפ פוליטי/ספרותי לקח בעל היומרות הספרותי של התנועה הקי- בוצית דן שביט, על גבו של הסופר א.ב. יהושע, ששב באחרונה לפעילות רצופה במיסגרת מיפלגת העבודה, הטרמפ הגיל נעשה בהתכתבות פומבית, שניהלו השניים במוסף הספרות של דבר ●●●